

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. Сковороди
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амірович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
протокол № 7 від 25.10.2018 року*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторів, 2018
© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Дняб Набил Ценность собственной жизни у студентов как объект психологического исследования	157
Дівінець Д.С. Вплив релігійних установок на відношення до смерті у молоді	162
Дорожко І.І., Сосніхіна С.Є. Ціннісні настанови сучасної студентської сім'ї.....	166
Жукова Л.В. Основні напрямки психолого-педагогічного супроводу дітей з аутичними порушеннями	170
Задорожна І.С., Шукалова О.С. Прояв агресії у студентської молоді.....	172
Зайцева О.О. Теоретичне обґрунтування змістової моделі мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів та методи їх вивчення	174
Захаревич Н.В. Критичне мислення і креативність як важливі компетентності у навчанні старшокласників	177
Корж О.В. Особливості пошуку сенсу життя у людей середнього віку	179
Костикова О.В. Профессиональный имидж: аспекты конструктивной критики	183
Крамченкова В.О. Типологія ставлення до паління	184
Кузнєцов М.А., Шаповалова В.С. Прогнозування ступеня схильності студентів до страхів, пов'язаних з навчально-професійною діяльністю	185
Кузнєцова М.М. Оптимізм в системі предикторів психічної саморегуляції навчально-професійної діяльності студентів	190
Кушнарьова Л.А. Особливості та наслідки переживання нещасливого кохання	195
Ладика В. В., Шукалова О.С. Роль репрезентативної системи сприйняття у процесі навчання студентів	196
Леженіна Л.М. Психологічні умови профілактики синдрому емоційного вигорання у майбутніх працівників слідчого апарату правоохоронних органів.....	198
Лесніченко Н.П. Психосоматика у фокусі історії.....	200
Лисенко Л.М. Значущість соціального інтелекту в професіях системи «людина – людина».....	204
Лисечко М.В. Структурно-процесуальна модель формування рольової компетентності у студентів	208
Литвин А.О. Здатність генерувати ідеї як властивість особистості	112
Лугова М.С. Особливості психосоматичної компетентності людей з алергічними реакціями та захворюваннями шкіри.....	214
Меднікова Г.І. Психологічні особливості хворих на нейродерміт	216
Місюра А.В. Психологічні особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.....	218
Москаленко В.В., Цигічко К.Д. Арт-терапія як метод розвитку обдарованості дитини	219
Нестеренко М.О. Підходи до психологічної діагностики особистості	221
Нестеренко М.О., Ярещенко О.В. Психологічні складові структури особистості співробітника Національної поліції України	224
Нікітіна О. П., Обухова Н. О. Особливості розробки психотехнологій по активізації потенціалу особистості в контексті ауто перцепції.....	227
Нікітіна О.П., Турчинова Ю.Р. Психологічні особливості стилів батьківського виховання в залежності від типу сім'ї (повна/неповна).....	227
Одокієнко О.Є., Жидко М.Є. Основні виклики у практиці психолога в сучасному технічному університеті (на прикладі досвіду психологічної служби, відділу навчально-виховної роботи Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»).....	229
Орлова В.А., Підчасов Є.В. Роль стилю сімейного виховання у формуванні	

про шкідливість паління, але переконаннями, що паління має використовуватися як копінг-механізм, чи має індивідуальні «раціональні» причини. Паління виправдовується за принципом «шкідливо, проте». Таким чином, даний профіль може бути умовно позначено як «Установки про позитивні сенси паління».

3 профіль (16,56% досліджуваних) – високі показники відкидання шкоди паління, нижче за середні показники віри в міфи про позитивні сенси паління та середні показники адекватності сприйняття паління. У досліджуваних даного профілю слабо виражене уявлення про «користь» паління, використання паління задля вирішення різноманітних проблем (заспокоєння, контроль ваги, зосередження), але наявна недовіра щодо фактів про шкідливий вплив паління на здоров'я. Принципом виправдання паління постає твердження «не так вже це і шкідливо». Даний профіль може бути умовно позначений як «Установки про невелику шкоду паління».

4 профіль (29,84% досліджуваних) – низькі показники відкидання шкоди паління та віри у міфи про позитивні сенси паління, високі показники адекватності сприйняття паління. Досліджувані цього профілю не надають палінню специфічних позитивних функцій, переконані у його шкідливому впливі на здоров'я, тобто адекватно сприймають цей феномен. Таким чином, даний профіль може бути умовно позначено як «Адекватні установки щодо паління».

Таким чином, типологія ставлення до паління представлена наступними варіантами – «Неадекватно-позитивними установками щодо паління», «Установкою про позитивні сенси паління», «Установкою про невелику шкоду паління» та «Адекватними установками щодо паління».

Кузнєцов М.А., Шаповалова В.С.

Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м. Харків

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

ПРОГНОЗУВАННЯ СТУПЕНЯ СХИЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО СТРАХІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТЮ

Проблема страхів, які виникають у студентів під час навчально-професійної діяльності, потребує подальшого детального теоретичного вивчення та експериментального дослідження. Особливо важливим є знаходження засобів прогнозування студентських страхів. У нашому дослідженні для прогнозування виникнення студентських страхів використовувався дискримінантний аналіз. Він був виконаний окремо у трьох групах досліджуваних («Безстрашних», «Помірно лякливих» та «Сильно лякливих»). За анкетною «Перелік студентських страхів» (М.А. Кузнєцов В.С. Шаповалова, 2016) визначався загальний показник студентських страхів. До процедури дискримінації були включені наступні змінні: 1) два показники вираженості систем активації (САП) та гальмування (СГП) поведінки (за Грєем-Уїлсоном); 2) вісім показників

ступеня вираженості копінг-стратегій за Р. Лазарусом; 3) показники п'яти факторів «Великої П'ятірки» (ВП); 4) п'ять показників «Шкали базисних переконань» (за Р. Янофф-Булман); 5) сумарний показник самоорганізації діяльності (за О.Ю. Мандриковою); 6) сумарний показник життєстійкості особистості (за С. Мадді); 7) сумарний показник оптимістичного атрибутивного стилю (за М. Селігманом). Дискримінантний аналіз використовувався для розв'язання двох основних завдань: 1) визначення вирішальних правил, які дали б можливість за значеннями вихідних (дискримінантних) змінних віднести кожного досліджуваного до будь-якої з трьох груп студентів – «Безстрашних», «Помірно лякливих» та «Сильно лякливих», та 2) визначення ваги кожної дискримінантної змінної для того, щоб можна було виявити предиктори поділу вибірки студентів на групи. Обидва завдання вирішувалися стосовно студентів першого ($n = 121$), третього ($n = 40$) та шостого курсів ($n = 42$) Національного фармацевтичного університету (м. Харків). Використовувався покроковий (з включенням) метод дискримінантного аналізу.

Знайдено, що найбільш надійний розподіл першокурсників за рівнями схильності до студентських страхів може бути здійснений за допомогою діагностики якостей особистості, пов'язаних з: 1) ідеєю контролю над подіями в зовнішньому та внутрішньому світі (базисне переконання про контроль та 3-й фактор «Великої П'ятірки» (ВП III); 2) схильністю до неконструктивних форм подолання стресів та важких ситуацій (дистанціювання, втеча-уникнення, конфронтування); 3) ступенем емоційної стійкості (4-й фактор «Великої П'ятірки» – ВП IV).

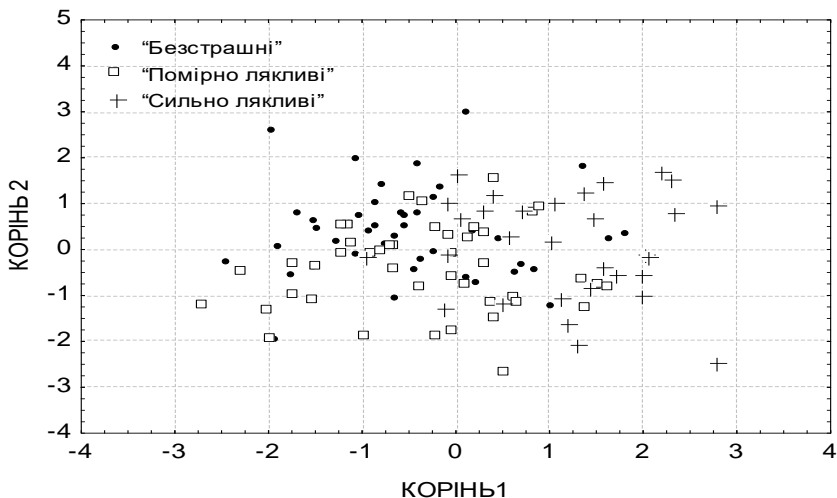

Рис. 1. Діаграма розсіювання канонічних значень для дискримінантних функцій, обчислених за даними групи першокурсників.

Діаграма розсіювання (рис. 1) показників досліджуваних трьох груп («Безстрашних», «Помірно лякливих» та «Сильно лякливих»), свідчить про відносність дискримінації, про наявність «зон перекриття» множин, про взаємопроникнення результатів досліджуваних з різних груп. Тим не менш, добре видно, що результати «Безстрашних» студентів згруповані в основному в лівій верхній частині площини діаграми, результати «Помірно лякливих» – в лівій нижній частині, а результати «Сильно лякливих» – у правій нижній частині. Найбільш виразно спостерігається дискримінація «Безстрашних» та «Помірно лякливих» груп.

Сенс першої канонічної функції – це *«Відсутність базисного переконання першокурсника в тому, що більшість процесів, які відбуваються в навколишньому світі кимось контролюються»*.

Сенс другої функції – *«Свобода від надмірного самоконтролю та відсутність тенденції уникати труднощів та проблеми»*.

Для кожної з трьох груп студентів були обчислені класифікаційні рівняння, які можна використовувати в практичній роботі для прогнозування рівня прояву студентських страхів у студентів-першокурсників.

«Безстрашні першокурсники» = 0,563 Переконавання про контроль + 0,155ВП III + 0,577 Втеча, уникнення – 0,11 Конфронтативний копінг + 0,471 Дистанціювання + 0,81ВП IV – 103,384

«Помірно лякливі першокурсники» = 0,525409 Переконавання про контроль + 0,237ВП III + 0,609 Втеча, уникнення – 0,068 Конфронтативний копінг + 0,506 Дистанціювання + 0,763ВП IV – 105,148

«Сильно лякливі першокурсники» = 0,409 Переконавання про контроль + 0,118ВП III + 0,293 Втеча, уникнення + 0,192 Конфронтативний копінг + 0,733 Дистанціювання + 0,71ВП IV – 100,27

Більш чітку картину вдалося виявити за результатами тестування третьокурсників. Дискримінація тут надійно здійснюється на основі показників двох стратегій подолання стресових та важких ситуацій (дистанціювання, пошук соціальної підтримки) та показника ВП III (Самоконтроль – Імпульсивність).

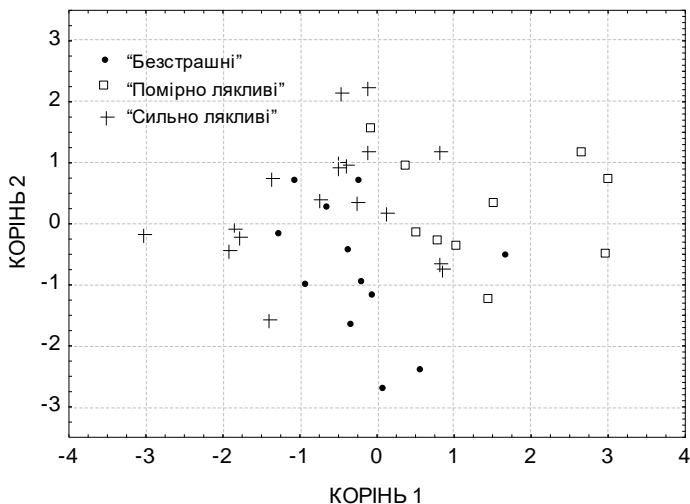

Рис. 2. Діаграма розсіювання канонічних значень для дискримінантних функцій, обчислених за даними групи третьокурсників.

Діаграма розсіювання на рис. 2 свідчить про досить високу якість дискримінації. До структури 1 кореня увійшли негативними значеннями ВП ІІІ, СГП (система гальмування поведінки). Друга канонічна функція (корінь 2) виявилася наповненою двома змінними, що відображають стан базисних переконань третьокурсників – переконанням у доброзичливості навколишнього світу, та в цінності власного «Я».

Сенс 1-го кореня – *«Тенденція зближувати дистанцію, не шукаючи при цьому підтримки від інших».*

Сенс 2-го – *«Переконання в доброзичливості світу та у власній цінності».*

Для студентів третього курсу були обчислені такі класифікаційні рівняння:

«Безстрашні третьокурсники» = 3,771 Дистанціювання + 4,004 Пошук соціальної підтримки + 2,423 БППІ – 133,295

«Помірно лякливі третьокурсники» = 3,021 Дистанціювання + 3,632 Пошук соціальної підтримки + 2,226 БППІ – 115,551

«Сильно лякливі третьокурсники» = 3,75 Дистанціювання + 4,303 Пошук соціальної підтримки + 2,457 БППІ – 142,663

У порівнянні з першокурсниками тут проявилася велика визначеність дискримінації, більш чіткий поділ груп. Найбільш виразно розділити на три групи вдалося студентів 6-го курсу.

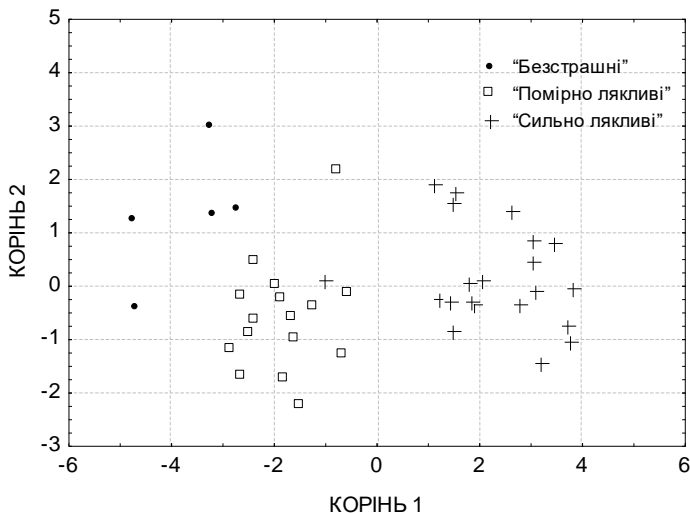

Рис. 3. Діаграма розсіювання канонічних значень для дискримінантних функцій, обчислених за даними групи шестикурсників.

Розподіл було здійснено на основі врахування таких змінних, як: 1) індивідні та особистісні особливості (показники гальмування поведінки, емоційні та комунікативні властивості, базисні установки); 2) діяльнісні характеристики (самоорганізація діяльності та використання конструктивних стратегій копіngu); 3) когнітивно-стильові характеристики (оптимістичний атрибутивний стиль). Діаграма розсіювання (рис. 3) свідчить про ефективність, виразності дискримінації.

Найбільш виразно проглядається дискримінація «Безстрашних» та «Сильно лякливих» груп. Перша дискримінантна функція навантажена негативними значеннями таких змінних як самоорганізація діяльності, оптимістичний атрибутивний стиль; 1-й та 3-й фактори ВП. У неї входять і позитивні значення таких змінних, як копіngи за допомогою позитивної переоцінки та планування розв'язання проблеми, активація системи гальмування поведінки. Друга дискримінантна функція наповнена негативними значеннями шкали базисного переконання в доброзичливості навколишнього світу. Першу канонічну функцію можна інтерпретувати як «Конструктивне подолання на тлі сумнівів у контрольованості того, що відбувається у світі», а другу – як «Сумніви в доброзичливості навколишнього світу».

Для студентів шостого курсу були обчислені класифікаційні рівняння, які мають такий вигляд:

$$\text{«Безстрашні шестикурсники»} = -1,443\text{БП} \\ \text{IV} - 11,003\text{СТП} - 8,352 \text{ Позитивна переоцінка} + 1,049 \text{ Самоорганізація}$$

діяльності + 1,542БП I – 5,245 Прийняття відповідальності + 7,026 Удача + 0,926 Оптимізм – 5,922 Планування вирішення проблеми – 316,765

«Помірно лякливі шестикурсники» = – 1,138БП IV – 7,256СТП – 6,751 Позитивна переоцінка + 0,966 Самоорганізація діяльності + 1,466БП I – 4,291 Прийняття відповідальності + 6,371 Удача + 0,818 Оптимізм – 5,396 Планування вирішення проблеми – 298,16

«Сильно лякливі шестикурсники» = – 0,631БП IV – 0,872 СТП – 4,427 Позитивна переоцінка + 0,728 Самоорганізація діяльності + 1,131БП I – 2,383 Прийняття відповідальності + 5,178 Удача + 0,674 Оптимізм – 3,506 Планування вирішення проблеми – 257,843

Таким чином, за допомогою дискримінантного аналізу виявлені вирішальні правила (тобто обчислені дискримінантні рівняння), які дають можливість передбачити приналежність студентів до «Безстрашної», «Помірно лякливої» та «Сильно лякливої» груп; побудовані рівняння. Шестикурсники продемонстрували найбільш виразний, а першокурсники – найменш виразний розподіл на групи «Безстрашних», «Помірно лякливих» та «Сильно лякливих» студентів в рамках побудованих дискримінантних моделей.

Кузнєцова М.М.

*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків*

ОПТИМІЗМ В СИСТЕМІ ПРЕДИКТОРІВ ПСИХІЧНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Мета нашого дослідження – виявлення системи емоційно-вольових, когнітивних, мотиваційних і поведінкових предикторів психічної саморегуляції навчально-професійної діяльності (НПД) у студентів. У множинному регресійному аналізі у якості залежної змінної використаний середній бал поточної успішності. Показник успішності трактувався як індикатор міри ефективності психологічної саморегуляції НПД. Спеціально виявлялися: 1) місце і ступінь впливовості показників оптимізму (стратегічного і операційно-тактичного рівнів) в системі предикторів, що впливають на саморегуляцію НПД, 2) специфіка системи предикторів саморегуляції НПД в успішних та неуспішних студентів, а також 3) можливості прогнозування рівня успішності конкретних студентів за сукупністю значень предикторів. Для побудови регресійних моделей, що заслуговують довіри, використовувалися такі критерії, як 1) коефіцієнт множинної кореляції (R), що відображає міру залежності показників ефективності саморегуляції НПД від сукупності незалежних змінних, 2) регресійні бета-коефіцієнти (β), що показують ступінь впливу кожної